

До Министъра на Околната среда и водите

Министерство на околната среда и водите; 1000, гр. София, бул. „Княгиня Мария Луиза“ 22
Ел. поща:
edno_gishe@moew.government.bg

СТ А Н О В И Щ Е

От: гл. ас. д-р Йордан Кошев, гл. ас. д-р Мария Качамакова,

Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания към БАН

Адрес: ИБЕИ-БАН, бул. Цар Освободител 1, 1000 гр. София.

e-mails:

Относно: представените за обществено обсъждане разработени специфични и подробни природозащитни цели на ниво защитена зона за 21 защитени зони по директивата за местообитанията от екологичната мрежа „НАТУРА 2000“ на страницата на МОСВ, достъпни на следния адрес: <https://www.moew.government.bg/bg/obstestveni-obsujdaniya-na-razraboteni-specifichni-i-podrobni-prirodostastitni-celi-na-nivo-zastitena-zona-za-21-zastiteni-zoni-ot-ekologichnata-mreja-natura-2000/>

Уважаема г-жо Министър,

с настоящето становище бихме желали да представим нашите коментари, забележки и препоръки за видовете добруджански (черногръд) хомяк (*Mesocricetus newtoni*), лалугер (*Spermophilus citellus*), видра (*Lutra lutra*) и мишевиден сънливец (*Myomimus roachi*) относно представените за обществено обсъждане специфични и подробни природозащитни цели (СПЦ) за 21 защитени зони за района на Бургаска област, наричани по-долу за краткост „СПЦ“.

Основно сме работили върху документа „Специфични природозащитни цели за типовете природни местообитания и за видовете, обект на опазване в зоната **Защитена зона BG0000151 Айтоска планина**“, но направените забележки напълно могат да се приложат за останалите СПЦ подложени на обществено обсъждане.

1. Предложените за обсъждане СПЦ основно и единствено извършват **сравнение с таблица** „3.5. Таблица с параметри за оценка на природозащитното състояние (ПС) на ниво защитена зона“ в Специалните доклади вид/зона от проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи“. Например:

<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0000151&siteType=HabitatDirective>

Определянето на „Природозащитно състояние“ и „Специфични природозащитни цели“ не са взаимнозаменяеми. Единствената задача на СПЦ не е да определя ПС, и свеждането ѝ само до коментиране на докладите, **опорочава изработването на специфични цели за опазване.**

Полевите проучвания по проект „Картиране и определяне на природозащитното състояние на природни местообитания и видове – фаза I“. Обособена позиция 4: Картиране и определяне природозащитното състояние на бозайници, без прилепи“ са се провели в периода 2011-2012 г., т.е. преди 10 години и не могат да служат за фундаментално сравнение, освен като ориентир за обилието или отсъствие/присъствие на видовете. Описание на местообитанията, както и оценка на констатираните тогава (преди 10 г) заплахи и негативни фактори чрез „визуална интерпретация на сателитни данни“, каквото и да означава това, не могат да бъдат извършвани. Прякото сравнение с тогава направените модели на разпространение и сега наблюдаваните изменения на терен, също не може да се анализира, защото не е научно и методично коректно. Така например при 33 „Рижки проход“ на стр. 347 след „визуална интерпретация“ авторите заключават, че регистрацията на вида не съвпада с модела, защото има разминаване от няколко 10-ки метра, което е видно от приложената фиг. 2. Търсенето на такава точност и съвпадение в модел/дупка на лалугер е нереалистично.

2. Документите за СПЦ **не трябва** предлагат промени в методиките за мониторинг в раздел „Допълнителна информация“. Още повече, че не е ясно авторите какви методики са използвали (обяснено е по-долу в текста). В раздел допълнителна информация е препоръчително авторите да предлагат конкретни мерки, които да доведат до заложените цели и може да залегнат в бъдещите планове за управление на зоните.
3. Документите за СПЦ не могат да препоръчват **„Картиране на ръка на база налични ГИС данни, визуална интерпретация на сателитни данни, верификация на терен“**. Това е несериозен подход в управлението на Натура 2000.
4. **Липсва ясно отчетлива информация за „Полевото проучване“ на експертите изработили СПЦ.** Когато читателят се запознава с текстовете, не може да разграничи кога, къде, как и по каква методика екипите са проучвали дадените видове и техните местообитания. Какво е теренното усилие, колко подходящи местообитания са посетени, в колко от тях е установен вида и т.н.

В момента текстовете оставят впечатлението, че полева работа не е извършвана, като понякога е заменена с дистанционна оценка чрез *Google Earth* и *Google Street View*, за което помагат и приложените от авторите снимки от *Google Street View*.

Горещо препоръчваме за включването на подраздел **“Полевото проучване през 202...г.”**, който да описва накратко изследването на екипа изготвил целите:

- Използвана методика на проучване.
- Месец и година на посещение.
- Брой изследвани подходящи местообитания/трансекти/пробни площи
- Брой обследвани находища за които има предварителна информация (споменати в Специалните доклади вид/зона регистрации, лични непубликувани данни на авторите и други).

- Брой реализирани капаноденонощия (за дребните бозайници, например това е задължителен атрибут).
 - Брой и вид на уловените дребни бозайници.
 - Брой находища и брой на анализирани погадки от хищни птици
 - Брой на установените видове дребни бозайници в погадките.
 - Брой и вид на установените заплахи за вида.
5. Във всички СПЦ по защитени зони в точка „10. Цели за подобряване/поддържане на природозащитното състояние на вида“ трябва да се поставят **цели, които са ясни, точни, лесно проверими и сравними**. Така например специфична цел като „Интензивност на пашата в полигоните с местообитания на вида“ за лалугер и добруджански хомяк са трудно проверими, още повече, че в последните научни сведения за хомяка показват, че той се среща главно в агроценози, виж: Nedyalkov et al. 2015. Current status, distribution and conservation of *Mesocricetus newtoni* and *Cricetus cricetus* (Mammalia: Cricetinae) in Bulgaria. Annual Zoological Congress of “Grigore Antipa” Museum, 18-21 November 2012, Bucharest, Romania, Book of Abstracts, p. 222 (poster 105): https://www.esenias.org/files/News_19_Current_status_distribution_and_conservation_of_Mesocricetus_final.pdf “. Така записана тази специфична цел за опазване на този вид е безсмислена.
- Друг пример е специфична цел „Смъртност от автомобилен трафик“ за опазване за лалугер в ЗЗ „Айтоска планина“. Смъртността от автомобилен трафик не е посочена като основна заплаха, включително от авторите в документа, за разлика от „Офруд шофиране“. В [Националния план за действие за опазване на европейския лалугер](#) тази заплаха също не е посочена за основна за вида, но въпреки това тя присъства в таблицата със СПЦ за лалугер. Авторите споменават за един загинал индивид. Дори да приемем, че това е специфична заплаха за вида, до момента няма разработена методика за мониторинг на жертвите от автомобилния трафик.
6. В документите за СПЦ масово се поставят цели изискващи допълнителни проучвания. В много от случаите това е необосновано, което на практика означава липса на цели. Така например в СПЦ за лалугер в ЗЗ „Айтоска планина“, авторите не са изброили нито една дупка на лалугер, но залагат „Междинна цел (до 2025): Установяване базова стойност за обилието въз основа ревизия на данните от Проекта...“. Но такава стойност е заложена в Специалния доклад за вида в зоната (така, често споменавания „Проект“), на базата на **71 трансекта в 32 местообитания** ([Кошев 2013](#)).
- Друг пример за минимално полево усилие, след което следва заложена междинна цел „продължаване на проучванията“ е за добруджанския (черногръд) хомяк в ЗЗ „Айтоска планина“, където авторите мимоходом споменават, че са направили **2 трансекта „по време на собствената ни теренна работа“**, при което са установили „тревисти места и захрастени склонове“, но определят СПЦ „Междинна цел (до 2027): 1. Извършване на допълнителни теренни проучвания за верифициране присъствието на вида в зоната, и за събиране на достатъчно информация за последващ мониторинг“. Трябва да се има предвид, че района на тази защитена зона е определена, като възможна реликтна изолирана популация на черногръдия хомяк (Пешев и др. 2004) и е необходимо авторите да приложат

повече усилилия, като поставяне на живоловни капани, събиране на погадки и за да се опитат да установят вида.

7. **Не е извършен съвременен анализ на заплахите за видовете в сравнение с инвестиционните намерения в защитените зони.** Така например в ЗЗ „Айтоска планина“ съществуват 115 досиета на инвестиционни намерения, но авторите не са разгледали нито едно от тях (Публичен регистър по оценки за въздействие на околната среда <http://registers.moew.government.bg/ovos/>). В регистъра за екологичните оценки съществуват 50 досиета (Публичен регистър по екологични оценки - <http://registers.moew.government.bg/eo/>). Това показва засилен антропогенен натиск върху видовете и техните местообитания, който не е взет предвид. Препоръчваме, коментирайки заплахите да се направи анализ на заплахите.
8. Четейки документите за СПЦ оставаме с впечатлението, че освен че **не са извършени полеви посещения за оценка на състоянието на местообитанията и наличието на заплахи и негативни фактори**, не са направени трансекти за изчисляване на обилието на лалугер, или не са поставяни живоловни капани за улов на добруджански хомяк, не са събирани погадки от хищни птици и т.н. **Използвани са стари несъвременни методики за изследване и научна литература, което поставя под въпрос така изготвените цели и тяхното бъдещо прилагане.**

В документа за видовете добруджански хомяк, лалугер и мишевиден сънливец не е отбелязано никъде каква методика са използвали авторите. Единствен източник може би е Зингстра и кол (2009). Но този източник е непълен, остарял и с грешен подход. Споменатото ръководство е основно преработено, като за видовете има разработени специфични методики за картиране, оценка на природозащитният статус. Буди недоумение фактът, защо не са използвани най-новите методики за мониторинг разработени по проект „Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза“ Договор № 2597/22.07.2013 г. „Теренни проучвания на разпространение и численост на бозайници (без китоподобни)“.

Авторите смело предлагат промяна в методиките, като никъде не са споменали, те самите каква методика за оценка на природозащитното състояние или картиране са използвали. Ето няколко примера за методики за картиране и оценка на състоянието одобрени от МОСВ и ИАОС, които не са използвани:

Костова Р., Й. Кошев, Н. Цветкова. 2015. Оценка на състоянието на лалугер (*Spermophilus citellus* L. 1766). Проект „Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза“. Договор № 2597/22.07.2013 г. „Теренни проучвания на разпространение и численост на бозайници (без китоподобни)“, с. 15.

Кошев Й. 2012. Методика за картиране на Европейски лалугер, *Spermophilus citellus*. Обособена позиция 4: Картиране и определяне на природозащитното състояние на бозайници, без прилепи 6. Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*) – Методика за картиране, с. 8.

Кошев Й. 2012. Методика за определяне на Природозащитно състояние (ПС) на добруджански хомяк, *Mesocricetus newtoni*. Обособена позиция 4: Картиране и определяне на природозащитното състояние на бозайници, без прилепи, 24стр. https://eea.government.bg/bg/bio/opos/activities-results/Mesocricetusnewtoni_MetodikazaMonitoring.pdf

Кошев Й. 2012. Методика за определяне на природозащитно състояние (ПС) на европейския лалугер, *Spermophilus citellus*. Обособена позиция 4: Картиране и определяне на

- природозащитното състояние на бозайници, без прилепи 6. Европейски лалугер (*Spermophilus citellus*) – Методика за определяне на природозащитно състояние, с. 24.
- Кошев Й. 2015. Методика за мониторинг на европейски лалугер (*Spermophilus citellus* L. 1766). Проект „Теренни проучвания на разпространение на видове / оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна – I фаза“. Договор № 2597/22.07.2013 г. „Теренни проучвания на разпространение и численост на бозайници (без китоподобни)“, с. 11. https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/SpermophilusCitellus_MetodikaMonitoring.pdf
- Кошев Й. Н. Недялков, Н. Цветкова, Р. Костова. 2015. Методика за мониторинг на добруджански хомяк (*Mesocricetus newtoni*). Национална система за мониторинг на състоянието на Биологичното разнообразие. https://eea.government.bg/bg/bio/nsmbr/praktichsko-rakovodstvo-metodiki-za-monitoring-i-otsenka/MesocricetusNewtoni_MetodikaMonitoring.pdf
9. **Абсолютно ненужни раздели „5. Разпространение в целевите зони“ и „3. Описание на местообитанията“.** Във всеки документ за СПЦ в преамбюла след съдържанието и преди природни местообитания авторите изреждат основните раздели с важна информация. В тях никъде не се забелязва раздели „5. Разпространение в целевите зони“ и „3. Описание на местообитанията“, но тези раздели присъстват при част от видовете, например: лалугер, добруджански хомяк, видра и др.
10. Относно промяна на методиките и някои специфики в екологията на европейския лалугер не са ясни в предложените СПЦ, като например какъв е максималният размер на площта на лалугеровите колонии.
- Максималната площ на лалугеровата колония не е обсъждан в литературата, но може да бъде стотици хектар – виж: Кошев Й. 2022. План за действие за опазване на европейския лалугер (*Spermophilus citellus*) в България 2022 – 2031 г., МОСВ, БДЗП, София. 160 стр. https://www.moew.government.bg/static/media/ups/tiny/filebase/Nature/Biodiversity/Protected_specie/Action_Plans/AP_ANIMALS/Mammalia/AP_Spermophilus%20citellus_2022-2031_RD518-17.06.2022.pdf.
- Пример за такава лалугерова колония е колонията около селата Тополчане и Калояново или дори около яз. Белмекен. Лалугеровите дупки може да са отдалечени на стотици метри една от друга, и очертаването на граници, също става сложен практически проблем, още повече техният мониторинг.
- Колонните променят своите размери, в зависимост от своята плътност (Кошев 2022), а дори се преместват (виж, Koshev et al. 2019. Translocations of European ground squirrel (*Spermophilus citellus*) along altitudinal gradient in Bulgaria – an overview. - Nature Conservation, 35: 63-95. <https://doi.org/10.3897/natureconservation.35.30911>). На този фон предложения свързани с очертаване на границите на лалугеровите колонии, мониторинг на тези граници и други не звучат изпълнимо.

В заключение смятаме, че така представените СПЦ **не изпълняват** изискването за опазване на видовете и техните местообитания на ниво защитена зона и **не представляват** набор от конкретни цели, които могат да бъдат изпълнени в дадена зона, за да се гарантира от една страна дългосрочното опазване на типовете природни местообитания и видовете в зоната, а от друга - приносът ѝ по най-добрия възможен начин за постигане или поддържане на благоприятното състояние на съответния тип природно местообитание и вид в биогеографския регион и страната, затова

препоръчваме целите да бъдат върнати за основно преработване и подложени на ново обществено обсъждане.

С уважение,

/гл. ас. д-р Йордан Кошев/

■

/гл. ас. д-р Мария Качамакова/